

Nastavni predmet: **Hrvatski jezik**

Razred: IX.

Nadnevak: 1.travnja 2020.

Nastavna jedinica: **Red riječi u rečenici**

Upute za učenike:

Pažljivo čitajte zadatke i slijedite upute za svaku aktivnost. Za rad će vam biti potrebna bilježnica i udžbenik.

Aktivnost 1.

Pročitajte sljedeće stihove:

Moj dom

*Ja domovinu imam; tek u srcu je nosim,
I brda joj i dol;
Gdje raj da ovaj prostrem, uzalud svijet prosim,
I... gutam svoju bol!*

*Ja nosim boštvo ovo – ko zapis čudotvorni,
Ko žića zadnji dah;
I da mi ono pane pod nokat sverazorni,
Ja past ću utoma.*

*Slobode koji nema, taj o slobodi sanja,
Ah, ponajljepši san;
I moja žedna duša tom sankom mom se klanja
I pozdravlja joj dan.*

Silvije Strahimir Kranjčević

Već znate da je ovo poznata domoljubna pjesma Silvija Strahimira Kranjčevića. Pročitajte pjesmu glasno i jasno te pokušajte uočiti stihove (rečenice) koji nemaju uobičajen poredak riječi. Neke koje ste s lakoćom uočili zapišite u svoje bilježnice. Što mislite, što je pjesnik takvim redom riječi htio postići?

Aktivnost 2.

Ponovimo još jedanput dijelove rečenice i zapište ih u svoje bilježnice!

Dijelovi rečenice su:

- Subjekt (S)
- Predikat (P)
- Objekt (O)
- Atribut (Atr)
- Apozicija (Ap)
- Priložne oznake mjesta, vremena, načina, uzroka, količine... (POM, POV, PON...)

Ja domovinu imam, tek u srcu je nosim.
S O P POM O P

Uzme ogledalo kraljica.

P O S

Ovakav poredak riječi kakav smo prikazali u prethodnim rečenicama jest **stilski obilježen (obratan) red riječi**. Upotrebljava se kad se želi osobito istaknuti neka riječ u rečenici i pogodan je samo za **književno i pjesničko izražavanje**.

Iste ove rečenice mogu glasiti i ovako:

Ja imam domovinu, tek nosim je u srcu.

Kraljica uzme ogledalo.

Ove rečenice su razumljive, samo što je u ovom slučaju riječima **domovina** i **u srcu** narušen ritam i izgubila se naglašenost riječi.

U drugom primjeru izgubila se naglašenost riječi **uzme** i **ogledalo**.

Ovakav red riječi zove se **stilski neobilježen red riječi**, **gramatički** ili **običan red riječi**.

Redosljed riječi u rečenici možemo prikazati i na ovaj način:

S + P + O običan, gramatički, stilski neobilježen red riječi

S + O + P + PO – ili bilo koji drugi red riječi koji ne izgleda kao ovaj prvi prikazani (S+P+O)
zove se stilski obilježen, obratni ili pjesnički red riječi

Aktivnost 3.

Obvezatni red riječi

- pridjevski atribut uvijek stoji ispred riječi na koju se odnosi
npr. moja žedna duša
- imenički atribut uvijek stoji iza imenice na koju se odnosi:
npr. plač djeteta
cvijet domovine
- apozicija treba stajati ispred imenice koju dopunjava:
npr. kipar Meštrović
pjesnik Kranjčević
- priložne oznake ako su izrečene priložima stoje ispred ili unutar predikata
npr. uzalud svijet prosim
mir ću uvijek sanjati
- priložne oznake stoje ispred predikata (ako su izrečene prijedložnim izrazima ili imenicama)
npr. po mojem srcu pleše
u osamničkom kutu slušam
- prijedlozi bi po pravilu trebali stajati ispred imenica i zamjenica na koje se odnose
npr. u srcu
po tom
iz oka
- složene zamjenice s **ni** rastavljaju prijedlog i dolaze između dijelova zamjenice
npr. nitko – ni s kim

Aktivnost 4.

Sada, kada smo uočili i savladali kako može izgledati red riječi u rečenici, pokušajte sami napisati tri rečenice koje imaju stilski obilježen red riječi i tri rečenice koje imaju stilski neobilježen red riječi.

Neka to bude vaš domaći uradak!